

GUSTAVE FLAUBERT

Ponia Bovari

Ponia Bovari

GUSTAVE FLAUBERT

Ponia Bovari

Iš prancūzų kalbos vertė
Juozas Urbšys ir Sofija Čiurlionienė

VILNIUS 2021

Versta iš:

Madame Bovary,

Moeurs de province par Gustave Flaubert

aux éditions de Cluny Paris, 1936

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos

Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

© Vertimas į lietuvių kalbą,

Juozas Urbšys, Sofija Čiurlionienė, 1958, 2021

© Viršelis, *Shutterstock*, 2021

© Leidykla VAGA, 2021

ISBN 978-5-415-02612-8

TURINYS

Pirmoji dalis • 11

Antroji dalis • 89

Trečioji dalis • 269

Mari Antuanui Žiuliui Senarui,
Paryžiaus advokatų korporacijos nariui,
buvusiam nacionalinio susirinkimo pirmininkui,
buvusiam vidaus reikalų ministrui

*Brangusis ir šlovingasis Drauge,
Leiskite man įrašyti Jūsų vardą šios knygos pradžioje, pirma dėkacijos, nes kaip tik Jūsų dėka ji išeina į pasaulį. Jūsų taurios kalbos apgintas*, mano veikalas man pačiam įgijo tarsi naujos ir nenumatytos reikšmės. Tad teikitės priimti čia mano dėkingumą, kuris, kad ir koks didelis būdamas, niekad neprilygs Jūsų iškalbai ir Jūsų ištikimai draugystei.*

Giustavas Floberas
Paryžius, 1857 m. balandžio 12 d.

* „Jūsų taurios kalbos apgintas“: *Ponios Bovari* autoriui buvo iškelta baudžiamoji byla, jis buvo kaltinamas šiuo savo veikalu „įžeidęs dorą ir tikybą“, bet teismas autorių išteisino. Floberą teisme gynė advokatas Senaras.

PIRMOJI DALIS

I

Mes mokėmės pamokas, kai įėjo direktorius, o jam iš paskos – naujokas neuniforminiais drabužiais ir tarnas, dideliu mokykliniu suolu nešinas. Kurie snaudė, pabudo, ir visi pašokome, tartum užtikti besimoką.

Direktorius davė mums ženklą sėstis, paskui pusbalsiu tarė auklėtojai:

– Pone Rožė, pavedu jums šitą mokinį; jis stoja į penktą klasę. Jei savo darbu ir elgesiu pasirodys vertas, pereis į vyresnuiosius, kaip jam pritinka pagal amžių.

Naujokas, likęs kamputyje už durų ir vos matomas, buvo kokių penkiolikos metų kaimo berniokas, augesnis už bet kurį iš mūsų. Jo plaukai buvo ant kaktos pakirpti tiesiai kaip bažnytkaimio giedotojo; pats jis atrodė rimtas ir labai sutrikęs. Nors naujokas nebuvo plačių pečių, bet jo žalias gelumbės švarkelis juodomis sagomis, matyti, veržė jam per pažastis; pro rankovių atlangus matėsi raudonos, nepratusios prie pirštinių rankos. Iš po gelsvų, petnešomis aukštai patemptų kelnų kyšojo mėlynomis kojinėmis aptrauktos blauzdos. Avėjo jisai stipriais, prastai nuvalytais, vinimis pakaustytais batais.

Pradėjome atsakinėti pamokas. Jis klausėsi ausis ištempęs ir atsidėjęs kaip per pamokslą, nedrįso nei kojos ant kojos užsikel-

ti, nei alkūne pasiremti, o kai antrą valandą suskambėjo varpelis, tai auklėtojas turėjo jį tiesiog raginti, kad stotųsi drauge su mumis į eilę.

Mes, kai eidavom į klasę, kad rankos greičiau būtų laisvos, turėjom paprotį blokšti kepurės žemėn; stengdavomės jas nuo pat slenksčio duoti pasuolėn taip, kad, atsimušusios į sieną, suktų kuo daugiau dulkių; toks buvo fasonas.

Tačiau naujokas, ar to mūsų manevro nepastebėjęs, ar neišdrįšęs juo pasekti, dar ir po maldos tebeturėjo savo kepurę ant kelių. Tai buvo sudėtingo tipo galvos apdangalas, joje matei visokių elementų – ir grenadierių kiverio, ir ulonų šalmo, ir cilindro, ir kailinės kepurės, ir naktinės kepuraitės, – žodžiu, viena iš tų nesąmonių, kurių bežadis darkumas esti tiek pat išraiškingas kaip kvailio veidas. Ji buvo kiaušinio formos, ištempta ant banguoto ūsų; aplink jąėjo pirmiausia trys storos palankos, viršum jų – raudonas graižas, o dar aukščiau – eilė aksomo ir triušio kailiuko rombų; galiausiai, pačiame viršuje, buvo toks kaip ir maišas, kuris baigėsi ištemptu ant kartono daugiakampių, įmantriai galionais išvedžiotu, o iš jo tabalavo ant ilgos plonutėlės virvės branktelis, aukso siūlais aptrauktas, primenantis gilę. Kepurė buvo nauja; jos priekaktis blizgėjo.

– Atsistokite, – tarė mokytojas.

Jis atsistojo: kepurė nukrito žemėn. Visa klasė ėmė juoktis.

Jis pasilenkė kepurės pasiimti. Vienas kaimynas, kumštelėjęs alkūne, vėl ją numetė, jis dar kartą ją pakėlė.

– Padėkite kur nors tą savo šalną! – tarė mokytojas, kuriam nestigo sąmojo.

Mokiniai prapliupo juoku, o vargšas berniukas taip sumišo, jog nebežinojo, ar jam laikyti kepurę rankoje, ar paleisti žemėn, ar užsidėti ant galvos. Pagaliau jis atsisėdo ir vėl ją pasidėjo ant kelių.

– Atsistokite, – pakartojo mokytojas, – ir pasakykite savo pavardę.

Naujokas mikčiodamas sumurmėjo kažką nesuprantamai.

– Pakartokite!

Pasigirdo vėl tas pats murmėjimas, visos klasės šūkaliojimų ir juokų stelbiamas.

– Garsiau! – riktelėjo mokytojas. – Garsiau!

Tada naujokas, žūtbūt pasiryžęs, pravėrė savo didelę burną ir iš visos gerklės, lyg ką šaukdamas, suriko: „Šarbovari!“

Neapsakomas klegesys kilo sulig tuo žodžiu, augo *crescendo**, lakstė pavieniai šaižūs šūksniai (mes šaukėme, kaukėme, trypėme, kartojome: „Šarbovari! Šarbovari!“), paskui riksmas suskilo atskirais balsais, čia vargais negalais kiek apraminamas, čia vėl staiga kurioje suolų eilėje pratrūkdamas, prasiverždavo šen bei ten slopinamas juokas, kaip ne visai užgesusios raketos šnypštimas.

Tačiau baudos ėmė snigte snigti ir pamažu atkūrė tvarką klasėje; tada mokytojas, privertęs berniuką keliskart diktuoti, skiemenuoti, kartoti savo vardą ir pavardę, pagaliau suprato, kad jis vadinasi Šarlis Bovari, ir tučtuojau liepė vargšui sėsti tinginių suole, prie pat katedros. Berniukas atsistojo, buvo beeinąs, bet ir vėl nesiryžo.

– Ko ieškote? – paklausė mokytojas.

– Savo kep... – nedrąsiai tarė naujokas, neramiai dairydamasis aplinkui.

– Penki šimtai eilučių visai klasei!

Šis įnirtingas šūksmas tarsi *Quos ego*** sustabdė naują viesulą.

* *Crescendo* (ital.) – muzikos terminas, reiškias tolydinį balso stiprėjimą. (Čia ir toliau – vert. past.)

** *Quos ego* (lot.) – šūksnis, reiškias pyktį ir grasinimą, panašus kaip mūsų „Aš jums!“ Paimtas iš Vergilijaus „Eneidos“, kur jūrų dievas Neptūnas šitaip sudraudžia įsišėlusius vėjus, ir jie tuoj nurimsta.

– Nurimsite gal jūs man pagaliau! – tęsė pasipiktinęs mokytojas, išsitraukė iš po kepuraitės nosinę ir šluostėsi kaktą. – O jūs, naujoke, dvidešimt kartų parašysite veiksmažodį *ridiculus sum**.

Paskui nebe taip rūščiai pridūrė:

– Rasite tą savo kepurę: niekas jos nepavogė!

Visi nurimo. Galvos palinko prie sąsiuviniių, ir naujokas iš-tisas dvi valandas laikėsi pavyzdingai, nors jam kartkartėmis ir təkštelėdavo į veidą plunksnos galelių svaidomi sukramtyto popieriaus kamuoliukai. Bet jis tik šluostėsi ranka kur aptėkšta ir sėdėjo nepajudėdamas, nepakeldamas akių.

Vakare, mokantis pamokas, jis išsitraukė iš suolo antran-kovius, susitvarkė savo daiktelius, atsidėjęs suliniavo popierių. Mes žiūrėjome, kaip sąžiningai jis dirba, kaip nesigailėdamas triūso tikrina kiekvieną žodį pagal žodyną. Be abejonės, tik dėl to nuoširdaus uolumo jo ir nepasodino žemesnėn klasėn – mat taisykles mokėjo jis pusėtinai, tik jo posakiai nebuvo grakštūs. Tėvai iš taupumo kiek galėdami delė atiduoti jį koležan, ir pa-čią lotynų kalbos pradžią jis buvo gavęs kaime iš vietos klebono.

Jo tėvas, ponas Šarlis Bartolomėjus Bovari, buvęs kariuo-menės felčeris, apie 1812 metus susikompromitavo kažkokioje naujokų ėmimo istorijoje ir buvo išvartytas iš tarnybos; tada jis paleido į apyvertą savo asmens šauniąsias ypatybes ir jų pade-damas prabėgomis nutvėrė šešių dešimčių tūkstančių frankų kraitį, skirtą vieno skrybėlių fabrikanto dukteriai, kuri įsimy-lėjo dailų jo stotą. Gražus bernas, jojikas, pentinai žvanga, ūsai sužėlę pervien su žandenomis, pirštai apmaustyti žiedais, dra-bužiai ryškių spalvų, – na, smarkuolis neapsakomas, o mitrus ir landus kaip komivojažierius. Kai jau sykį vedė, tai dvejus ar tre-

* *Ridiculus sum* (lot.) – „juokingas esu“.

jus metus leido vėjais žmonos turtą: gerai valgė, vėlai kėlė, rūkė dideles porcelianines pypkes, kas vakarą sėdėjo spektakliuose, neišėjo iš kavinės. Uošvis mirė ir mažai ką tepaliko; ponas Bovari tuo pasipiktino, metėsi į pramonę, prisidarė nuostolių, o tada pasitraukė į kaimą ir sakė, kad ten tai jau parodysiąs, ką gališ. Bet apie žemdirbystę jis nusimanė ne daugiau kaip apie kartūnus, užuot siuntęs arklius dirbti lauko, pats jais jodinėjo, užuot sidrą pardavinėjęs, pats jį išgerdavo, suvalgydavo geriausius savo paukštides paukščius ir tepdavosi medžioklinius batus savo kiaulių lašiniaus, tai užtai netrukus pamatė, kad ir iš ūkininkavimo jam nieko neišeina.

Tuomet viename kaime, toje vietoje, kur susieina Ko ir Pikardija*, jis išsinuomojo už du šimtus frankų metams tokį ūkį, pusiau fermą, pusiau dvarą, ir, susikrimtęs, susigrauzęs, kaltindamas dangų, pavydėdamas visiems, keturiasdešimt penkerių metų amžiaus atsiskyrė nuo žmonių, sakydamas nenorįs jų daugiau matyti ir nusprendęs baigti dienas ramybėje.

Žmona kadaise iš galvos kraustėsi dėl jo; jinai jį mylėjo vergiškai, o tai tik dar labiau jį stūmė nuo jos. Kitados buvusi linksma, žvitrai ir mylinti visa savo esybe, jinai (kaip išsivadėjęs vykas virsta actu) sendama ėmė darytis įnoringa, irzli ir nervinga. Kiek ji dantis sukandusi prisikentėjo iš pradžių matydama, kaip vyras laksto paskui kiekvieną kaimo mergšę, o vakare – pareina iš kokios landynės persisotinęs, dvokiantis, girtas! Paskui joje sukilo išdidumas. Tuomet ji paslėpė savo piktumą, nutilo, nugrimzdo į bežadį stoicizmą**, jame ir išbuvo ligi pat savo

* Ko ir Pikardija – Šiaurės Prancūzijos pajūrio provincijos nuo Senos į šiaurę ir Somos žemupyje.

** Stoicizmas – antikinės filosofijos kryptis (žymiausi atstovai Zenonas, Seneka, Markas Aurelijus); platesne prasme – tvirtumas, ištvermingumas, kai reikia pakelti negandas ir nelaimes.

mirties. Ji visą laiką kažkur lakstė, tvarkė kažkokių reikalus, lankė advokatus, teismų pirmininkus, sekė vekselių terminus, rūpinosi, kad jie būtų prailginti, o namie – laidė, siuvo, skalbė, prižiūrėjo samdinius, mokėjo jiems algas. Tuo tarpu pats ponas, niekuo nesirūpindamas, amžinai būdavo surūgęs ir apsnūdęs – prabusdavo tik jai ko nemalonaus pasakyti ir traukdavo pypkę prie židinio, spaudydamas į pelenus.

Kai ji susilaukė kūdikio, teko jį atiduoti žindyvei. Atsiimtas paskui namo, bamblys buvo paikinamas lyg princas. Motina penėjo jį uogienėmis; tėvas leido jam bėgioti basam ir net, dėdamasis filosofu, sakydavo, kad vaikas galėtų ir visai nuogas vaikščioti, kaip vaikščioja gyvulių prieauglis. Jis sugalvojo kažkokį vyrišką vaikystės idealą, priešingą motinos norams, pagal kurį ir stengėsi formuoti savo sūnų. Jis norėjo, kad jo sūnus būtų auklėjamas griežtai, spartietišškai, kad jis išaugtų gero kūno sudėjimo ir užgrūdintas. Tėvas vertė jį miegoti nekūrentame kambaryje, mokė gerti romą dideliais gurkšniais ir tyčio-tis iš bažnytinių apeigų. Bet berniukas buvo romus iš prigimties, ir tėvo pastangos mažai vaisių tedavė. Motina vedžiojosi jį visur su savimi; jinai karpė jam iš kartono paveikslėlius, sekė pasakas, kalbėjosi su juo nesibaigiančiais monologais, kuriuose buvo ir melancholiško linksmumo, ir plepaus švelnumo. Būdamą visada vieniša, ji perkėlė visas savo svajones, neįvykusias, sudužusias. Ji svajojo, kad jis turės aukštą padėtį, regėjo jį suaugusį, gražų, sąmojingą, įsitaisiusį tiltų ir kelių inžinierium arba teisėju. Jinai išmokė jį skaityti ir net dainuoti porą trejetą romansėlių, pritariant sau senu pianinu, kurį ji turėjo. Tačiau ponas Bovari maža tesirūpino sūnaus mokytumu ir sakė, kad visa tai neverta triūso. Negi jis turėsias kada lėšų leisti vaiką į valdišką mokyklą arba jam gerą vietą ar prekybos įmonę nu-

pirkti? Pagaliau ir taip visados esą galima prasimušti į žmones, – tik nereikia žiopsoti. Ponia Bovari kramtė lūpas, o vaikas trasiojo sau po visą kaimą.

Jis sekiodavo paskui artojus, vaikydavo grumstais varnas, valgydavo grioviuose šilkmedžio uogas, ganydavo su vytele kalakutus, vartydavo džiūstantį šieną, bėgiodavo po mišką, liepingomis dienomis žaisdavo „klases“ prie bažnyčios durų pastogėje, o per atlaidus maldaudavo varpininką, kad leistų jam paskambinti varpais ir, pakibus visam ant storos virvės, pasisupti.

Taip augo jisai it ąžuoliukas. Jo rankos buvo tvirtos, skruostai raudoni.

Kai jam sukako dvylika metų, motina iškaulijo, kad tėvas sutiktų jį pradėti mokyti. Tas darbas buvo pavestas klebonui. Bet pamokos būdavo tokios trumpos ir tokios nereguliarios, jog nedaug ką tegalėjo duoti. Jos vykdavo priešokiais, laisvomis valandėlėmis zakristijoje, stačiomis ir paskubomis, tarp krikšto ir laidotuvių arba, jei kunigui vakare niekur nereikėdavo eiti, jis šaukdavosi mokinį po „Viešpaties angelo“. Jis užkopdavo su berniuku tada į savo kambarį, ten abu susėdavo; mašalai ir naktiniai drugeliai skraidydavo aplink žvakę. Būdavo tvan-ku, berniukas užmigdavo; senelis taip pat, susidėjęs rankas ant pilvo, ne po ilgo laiko imdavo išsižiojęs knarkti. Kitąkart, kai klebonas grįždavo suteikęs kam nors apylinkėje paskutinius sakramentus ir pastebėdavo kur laukuose beišdykaujantį Šarlą, pasišaukdavo jį, ketvirtį valandos pabardavo ir čia pat, po medžiu, liepdavo jam ta proga išsmenuoti lotynišką veiksmažodį. Lietus arba pro šalį einąs pažįstamas ir čia jų pamoką sutrukdydavo. Vis dėlto mokytojas visuomet būdavo patenkintas mokiniu ir net sakydavo, kad tas jaunuolis turįs gerą atmintį.

Šarlio mokslas negalėjo tuo ir baigtis. Ponia Bovari energingai sujudo. Ponas Bovari, sugėdintas ar, tikriaus sakant, pailsęs, nusileido nesipriešindamas, ir jie tik palaukė metus, kol vaikišias prieis pirmąją komunią.

Praėjo dar šeši mėnesiai, ir jau kitais metais Šarlis buvo pagaliau atiduotas į Ruano koležą. Nuvežė jį ten pats tėvas spalio pabaigoje, per šventojo Romano mugę.

Niekas iš mūsų dabar nebegalėtų ko nors atsiminti apie Šarlį Bovari. Tai buvo saikaus temperamento berniukas, kuris per pertraukas žaisdavo, darbo kambaryje mokydavosi, klasėje atidžiai klausydavosi, miegamajame kietai miegodavo, valgomajame gerai valgydavo.

Jo globėjas buvo smulkių geležies dirbinių urmininkas Ganteri gatvėje; tasai kartą per mėnesį, sekmadieniais, uždaręs krautuvę, pasiimdavo jį iš koležo, išsiųsdavo į uostą pasižiūrėti laivų, o paskui vėl lygiai septintą, kad berniukas suskubtų vakarienės, nuvesdavo jį atgal į koležą. Kiekvieno ketvirtadienio vakarą Šarlis rašydavo savo motinai raudonu rašalu ilgą laišką, kurio voką užlipdydavo trimis oblatėmis*; paskui arba pakartodavo istoriją iš savo užrašų, arba paskaitydavo šį tą iš senos Anacharsio** knygos, kuri mėtėsi darbo kambaryje. Išėjęs pasivaikščioti, jis kalbėdavosi su tarnu, kuris taip pat buvo kaimietis.

Dėl savo uolumo jis visuomet laikėsi tarp klasės vidutiniųjų, o vieną kartą iš gamtamokslio net gavo pagyrimo lapą. Bet treiems mokslo metams baigiantis tėvai atsiėmė jį iš ko-

* Vokams užlipdyti seniau buvo naudojami tam tikri plonyčiai tešlos skrituliukai – oblatės.

** Anacharsis – VI a. prieš Kr. filosofas skitas, Solono draugas. Čia minima knyga – prancūzų rašytojo archeologo Žano Žako Bartelemi veikalas „Anacharsio kelionė į Graikiją“, parašytas 1779 m. ir naudotas mokyklose kaip skaitymo knyga.

ležo, norėdami siųsti studijuoti medicinos, nes buvo tikri, kad bakalaureatą* jis pasidarys pats savo jėgomis.

Motina surado jam kambarį Loderobek gatvėje, penktame aukšte, pas pažįstamą dažytoją. Ji susitarė ten dėl išlaikymo, parūpino baldų – stalą ir dvi kėdes, atgabeno iš namų seną laukinės vyšnios lovą, nupirko dar ketinę krosnelę ir malkų, kad jos vargšui vaikelui nebūtų šalta. O po savaitės ji išvažiavo namo tūkstantį sykių kartodama, kad jis gerai elgtųsi ypač dabar, kai paliekamas pats vienas.

Mokslo programa, iškabinta ant sienos, tiesiog apstulbino Šarlį: anatomijos kursas, patologijos kursas, fiziologijos kursas, farmacijos kursas, chemijos kursas ir botanikos, ir klinikos, ir terapeutikos, neminint higienos ir farmakologijos, – vis nepažįstami žodžiai, jis nežinojo net, iš kur jiems kojos dygusios, jie buvo jam tartum eilė durų į šventovę, pilną didingų paslapčių.

Šarlis nesuprato nieko: kad ir kaip atidžiai stengėsi klausytis profesorių, nieko jam nepaliko galvoje. Tačiau jis dirbo, turėjo įsitaisęs sąsiuvinius storais viršeliais. Jis sekė kiekvieną dėstomą dalyką, visuomet dalyvavo lankant ligonius. Savo kuklias kasdienines pareigas jis atlikdavo kaip maniežo** arklys, kuris užrištomis akimis suka ratą nežinodamas, kuriam galui tai daro.

Kad pigiau atsieitų pragyvenimas, motina kas savaitę siųsdavo jam per pašto vežėją veršienos kepsnį, jo jis valgydavo kas rytą parėjęs iš ligoninės; valgydamas stuksendavo į sieną kojas, kad sušiltų. Tada greit reikėdavo bėgti į paskaitas, į anatomikumą, į ligoninę ir vėl per visą miestą grįžti namo. Vakare, po

* Bakalaureatas – prancūzų ir kai kurių kitų kraštų žemiausias akademinis laipsnis, duodąs teisę rengtis licenciatui; praktiškai lygus brandos atestatui.

** Maniežas – arklių sukamas variklis; šitaip esti varomos kuliamosios mašinos, linų minamosios mašinos, nedideli malūnai ir t. t. Arkliai manieže eina ratu.

menkos šeimininko vakarienės, Šarlis pakildavo į savo kambarį ir ten vėl imdavosi darbo, permirkę drabužiai garuodavo ant jo kūno priešais raudonai įkaitusią krosnelę.

Graziais vasaros vakarais, tuo metu, kada šilsvos gatvės tuštėja, kada tarnaitės žaidžia prie vartų volanų*, jis, būdavo, atsidaro langą ir rymo ant palangės. Apačioje, žemai, tarp tiltų ir grotų teka geltona, violetinė arba mėlyna upė, prie kurios šis Ruano kvartalas yra lyg kokia maža bjauri Venecija. Darbininkai, pritūpę ant kranto, plaunasi rankas. Ant išsikišusių iš pastogių karčių džiūsta medvilnės sruogos. Priešais, viršum stogų, plyti tyras erdvus dangus ir leidžiasi raudona saulė. Kaip turi būti gera tenai, toli! Koks gaivumas bukų guote! Ir jis plėsdavo šnerves, tarsi stengdamasis įkvėpti mielą kaimo kvapą, kuris ligi jo neateidavo.

Jis suliesėjo, ištyso, jo veidas, įgavęs kiek liūdnos išraiškos, pasidarė beveik įdomus.

Ilgainiui jis, nė pats nepajutęs kaip, ėmė apsileisti ir savo tvirtų nusistatymų nebesilaikė. Kartą praleido ligonių apžiūrą, kitąkart paskaitą ir, mėgaudamasis tinguliu, pamažu visai liovėsi mokėsis.

Jis įjunko į smuklę, pamėgo domino. Užsidaryti kas vakaras nešvarioje užėjoje ir ten barškinti į marmurinį stalą avies kauliukus, paženklintus juodomis akimis, jam atrodė brangus savarankiškumo aktas, keliąs savigarbą. Tai buvo tarsi įsijungimas į visuomenę, įžanga į uždraustus malonumus. Kai žengdamas į smuklę imdavo už durų rankenos, jis gaudavo beveik juslinio smagumo. Ir tada prasimušė į viršų daugelis jame ligi tol slopintų dalykų: jis išmoko atmintinai nemaža kupletų, ėmė

* Volanas – toks žaidimas; mėtomas ir gaudomas sviedinėlis – kamštis, aptaisytas plunksnomis.

dainuoti juos išgertuvėse, susižavėjo Beranžė*, išmoko gaminti punšą ir galiausiai pažino meilę. Dėl tokio pasirengimo Šarlis visiškai susikirto, kai reikėjo laikyti egzaminus gydytojo vardui gauti. O tą vakarą jis taip buvo laukiamas namie, taip ruošėsi giminės atšvęsti jo laimėjimą!

Namo jis iškeliavo pėsčias, sustojo galukaimy, atsikvietė motiną ir viską jai išpasakojo. Jinai jam atleido, o dėl nesėkmės apkaltino egzaminuotojus, kad buvę neteisingi; truputį paguodė savo sūnų ir apsiėmė reikalą sutvarkyti pati.

Tik po penkerių metų Bovari tėvas sužinojo teisybę, bet tas reikalas jau buvo pasenęs ir ataušęs. Be to, jis negalėjo net pagalvoti, kad jo padermės žmogus būtų bukaprotis.

O Šarlis vėl pradėjo dirbti ir jau nebeatsitraukdamas rengėsi egzaminams taip, jog išmoko atmintinai atsakymus į visus programos klausimus. Jis išlaikė egzaminus gana gerai pažymiais. Kokia džiaugsmo diena motinai! Ji iškėlė puotą.

Kurgi dabar pritaikyti savo mokslą? Tostuose. Ten buvo tik vienas gydytojas, ir tas senas. Jau kuris laikas ponias Bovari laukė jo mirties; ir nespėjo dar senukas nė ataušti kaip reikiant, jau Šarlis buvo įkurdintas čia pat, kitapus gatvės, kaip jo įpėdinis.

Išauklėti sūnų, duoti jam medicinos mokslą, surasti Tostus to mokslo pritaikymui buvo dar anaip tol ne viskas: reikėjo dar žmonos. Motina surado jam ir tą – teismo antstolio našlę iš Djepo, keturiasdešimt penkerių metų, turinčią dvylikos šimtų livrų** rentą.

Nors ponias Diubiuk buvo negraži, sudžiūvusi kaip pagalys ir aptekusi spuogais, jaunių jai, aiškus dalykas, nestigo. Užsi-

* Pjeras Žanas Beranžė (1780–1857) – prancūzų poetas demokratas, rašęs satyrines politines dainas, nukreiptas prieš karalių ir Bažnyčią, taip pat gėrynių, puotų dainas.

** Livras – prancūzų piniginis vienetas, seniau naudotas vietoj franko, kalbant apie pajamų sumas.

maniusi pasiekti šitą tikslą, motina Bovari gavo visus juos nušalinti; net kunigų palaikomo dešrininko pinkles ji sugebėjo labai mitriai išardyti.

Šarliui atrodė, kad vedus išauš lengvesnės dienos, kad jis bus laisvesnis, kad galės ką tinkamas veikti ir kaip tinkamas leisti pinigų. Bet viešpačiu ir valdovu pasidarė žmona: jis turėjo prie žmonių tą sakyti, o to nesakyti, penktadieniais pasninkauti, rengtis kaip jai patinka, jos liepiamas kvaršinti galvas pacientams, nesumokėjusiems honoraro. Jinai atplėsdavo jo laiškus, sekdamo kiekvieną žingsnį ir klausydavosi už plonos pertvaros, ką jis kalba savo kabinete, kai pas jį ateina pacientės.

Jai reikėjo, kad kas rytą būtų šokolado gerti ir kad vyras jai reikštų nuolat savo dėmesį. Ji be perstojo skųsdavosi nervais, skausmais krūtinėje, bloga savijauta. Ji negalėdavo pakęsti žingsnių bildesio; jei vyras kur išeidavo, ją kamuodavo vienatvė; jam grįžus, jinai bardavo jį, nes, aišku, jis parskubėjęs tik pasižiūrėti jos mirštančios. Vakaraais, Šarliui parsiradus, jinai ištraukdavo iš po apkloto savo ilgas liesas rankas, apkabindavo jo kaklą ir, pasisodinusi ant lovos krašto, imdavo dėstyti savo skundus: jis ją užmirštąs, jis mylįs kitą! Gerai jai sakę, kad ji būsianti nelaiminga, – ir visada baigdavo, prašydama paduoti jai kokio gydomojo sirupo ir truputį labiau ją mylėti.

II

Vieną naktį, apie vienuoliktą valandą, jie atbudo išgirdę, kad sustojo kažkas atjojęs prie durų. Tarnaitė atidarė pastogės langelį ir valandėlę derėjosi su žmogumi gatvėje, kuris sakėsi atjojęs gydytojo ir turįs jam laišką. Drebedama nuo šalčio, Nastazi nulipo laiptais žemyn atrakinti durų ir stūmos atšauti. Žmogus, palikęs arklį, atėjo su tarnaitė ir įdrožė paskui ją į miegamąjį. Išsitraukė iš vilnonės su pilkais spurgais kepurės apmuturiuotą skuduru laišką ir pagarbiai padavė jį Šarliui. Šis, pasirėmęs alkūne į pagalvį, pradėjo jį skaityti. Nastazi, stovėdama prie lovos, švietė. Ponia iš drovumo atsuko ateiviui nugarą ir nusigrėžė į sieną.

Laiškas, mėlyno lako antspaudėliu užspaustas, maldavo poną Bovari tučtuojau atvykti į Berto fermą ir sutvarstyti sulaužytą koją. O iš Tostų į Berto net trumpiausiu keliu, per Longvilį ir Šen Viktorą, buvo geros šešios lję*.

Naktis pasitaikė tamsi, nors į akį durk. Jaunoji ponia Bovari baiminosi, kad ko neatsitiktų jos vyrui. Todėl buvo sutarta, kad arklininkas grįš vienas, o Šarlis išvyks po trijų valandų, mėnuoliui patekėjus. Jo sutikti, jam kelio parodyti ir vartų atkelti turėjo būti išsiųstas berniukas.

Šiltai apsiaustu apsitūlojęs, Šarlis apie ketvirtą valandą ryto išjojo į Berto. Lovos šilumą tebejausdamas, jis dabar snūduriavo ramios arklio ristutės sūpuojamas. Kai arklys sustodavo

* Ljė – senovinis ilgio matas, lygus 4,445 km.

ties erškėčiais apaugusiomis duobėmis, kokios kasamos laukų pakraščiuose, Šarlis, staiga atbudęs, tuoj atsimindavo lūžusią koją ir imdavo kartoti galvoje visus, kokius tik žinojo, lūžių atvejus.

Nustoję lynoję, ėmė švisti; paukščiai, pašiausę prieš šaltą rytmečio vėją savo plunksnes, kiūtojo obelyse ant plikų šakų. Lygūs laukai plytėjo kiek akys apmato, ir toje pilkoje lygumoje, akiraty susiliejusioje su rūškanu dangumi, kur ne kur dūlavo it tamsiai violetinės dėmės medžių guotai fermų sodybose. Šarlis retkarčiais atmerkdamo akis, bet nuovargis ir miegas marino jį, ir jis vėl grimzdo į kažkokį snaudulį, kuriame seni atsiminimai ir nauji įspūdžiai painiojosi; jis jautėsi tarsi dvi-lypis: kartu ir studentas, ir jau vedęs vyras, gulįs lovoje kaip prieš valandą, ir einąs per operacinę, kaip būdavo kadaise. Šil-tas kompresų kvapas maišėsi jo galvoje su gaiviu rasos kvapu; jis girdėjo ir geležinių žiedų čėžėjimą lovų užuolaidų virbais ligoninėje, ir savo miegančios žmonos šniokštavimą. Jodamas per Vasonvilį, jis pamatė berniuką, sėdintį ant griovio kranto, žolėje.

– Ar tai jūs gydytojas? – paklausė berniukas.

Išgirdęs Šarlio atsakymą, šis paėmė savo klumpes į rankas ir pasileido tekinas pirma.

Kelyje gydytojas iš palydovo sužinojo, kad pono Ruo, matyt, esama vieno iš pačių turtingiausių žemdirbių. Jis susilaužęs koją vakar vakare grįždamas namo, prisiviešėjęs pas kaimynus per Tris Karalius. Jo žmona mirusi prieš dvejus metus. Su juo dabar gyvenanti tik jo duktė, panelė, kuri padedanti jam šeiminkauti.

Kelio vėžės ėjo gilyn. Prijojo Berto. Berniukas, smukęs į tvo-ros spragą, dingo, paskui išniro kieme ir atkėlė vartus. Arklys

slidinėjo ant šlapios žolės. Šarlis pasilenkęs jojo po šakomis. Šunys lojo prie būdų, tampydami grandines. Įjojus į kiemą, arklys pasibaidė ir sūstelėjo į šalį.

Ferma atrodė gerai. Pro atdaras arklidžių duris matėsi stambūs darbiniai arkliai, ramiai pešioją pašarą iš naujų ėdžių. Palei tvartus buvo platus garuojantis diendaržis, jame drauge su vištomis ir kalakutais lesinėjo penki ar šeši povai, tos provincijos paukštidžių puošmena. Avidė buvo ilga, klojimas aukštas, sienos lygios kaip delnas. Pašiūrėje stovėjo du dideli brikai ir keturi plūgai, kabėjo botagai, pavalkai, visokie pakinktai su mėlyno veltinio pakišalais, prisirinkusiais iš pastogės smulkių dulkių. Kiemas, simetriškai apsodintas medžiais, ėjo prieškalnėle aukštin; nuo kūdros sklido žąsų gagesys.

Poną Bovari prie namų slenksčio pasitiko jauna moteris su mėlyna merinosine suknele, papuošta trimis volanų eilėmis, ir nuvedė į virtuvę, kurioje liepsnojo didelė ugnis. Aplink ją virė šeimynai pusryčiai įvairaus didumo katilėliuose. Viršum židinio džiūvo šlapi drabužiai. Bertuvas, žnyplės, dumplių snapas – viskas milžiniško dydžio – spindėjo tartum svidintas plienas, o pasieniais stovėjo visas gausus virtuvės reikmenynas, kuriam mirgavo atsimušusi ryški židinio liepsna ir pirmieji saulės spinduliai, įėję pro langą.

Šarlis užlipo į antrą aukštą ligonio žiūrėti. Rado jį lovoje prakaituojantį po antklodėmis, toli numetusį į šalį naktinę kepuraitę. Tai buvo žemo ūgio, šviesaus gymio, mėlynakis penkių dešimčių metų storulis, praplikęs iš priekio, su auskarais. Šalia jo ant kėdės stovėjo ropinė degtinė, kurios jis kartkartėmis pylėsi po stikliuką dėl drąsos; bet vos tik ligonis išvydo gydytoją, jo smarkumas iš karto dingo, ir, užuot keikęsis, kaip jau keikėsi ištisas dvylika valandų, ėmė tyliai vaitoti.

Prancūzų rašytojo Gustave'o Flaubert'o romanas „Ponia Bovari“ (1856) – tai Emos Bovari, turinčios užgintų nesantuokinių ryšių ir gyvenančios ne pagal išgales, kad išvengtų provincijos gyvenimo banalybės ir tuštumos, istorija. IštekJusi už kaimo daktaro, Ema įsivaizduoja gyvenianti prabangų ir aistringą gyvenimą, apie kurį buvo skaičiusi sentimentaliose romanuose, tačiau provincijos gyvenimas nė kiek neprimena romantiškų svajonių, ir čia prasideda pražūtingas jos nuopuolis.

Romano siužetas paprastas, netgi archetipiškas, tačiau tikroji jo vertė – įžvalgios, taiklios psichologinės detalės ir amžina aklos meilės tema, o pati istorija šiandien išlieka tokia pati aktuali, kaip ir tuomet, kai buvo parašyta. Pirmą kartą išleistas romanas „Ponia Bovari“ virto skandalu ir atsidūrė teisme kaip „įžeidžiantis dorą ir tikėjimą“ – dabar jis laikomas literatūros šedevru, neginčijamu realistinio stiliaus etalonu bei vienu įtakingiausių kada nors parašytų romanų.

